

Van de redactie

Dit is de 34e uitgave van de Historische Vereniging Bergambacht.

Achtereenvolgens komen in dit nummer aan de orde:

1. Het najaarsprogramma 2018
2. Mededelingen bestuur & redactie
3. Verslag Alg. Ledenvergadering van 21 maart 2018
4. Aanvulling op het artikel over de Bergambachtse bakkers in nr. 33. (Peter Sluisman)
5. De melkboeren in Bergambacht (Roel Botter)
6. Herinneringen afl. 2 (Roel Botter).
7. 90 jaar geleden: Kermisopstand (Roel Botter)
8. De smederij aan de Kerksingel (Roel Botter)
9. Aantekeningen uit het dagelijks leven (A den Ouden)

Het najaarsprogramma 2018

September 2018

Op dinsdagavond 11 september zal Roel Botter een presentatie verzorgen van oude foto's uit zijn eigen archief en dat van de HVB.

November 2018

Op dinsdag 6 november wordt een presentatie gegeven. Onderwerp en spreker zijn bij het ter perse gaan van deze periodiek nog niet bekend.

De presentaties zijn in de grote zaal van gebouw De Schakel, Schoolstraat 24 te Bergambacht. De zaal gaat open om 19.30h. De aanvang is om 20.00h. Ook niet leden zijn welkom.

Mededelingen Bestuur & Redactie

De Rabobank Clubkas Campagne heeft voor onze vereniging het mooie bedrag van €364,60 opgebracht.
Alle stemmers hartelijk dank!

Jan en Bets den Hoed-Oskam hebben de vereniging foto's en documenten geschonken. De documenten hebben voor een

groot deel betrekking op de oorlog '40-'45'. Distributiekaarten , een Ausweis, persoonsbewijzen enz. Het bestuur is de gevers zeer erkentelijk.

De Historische Vereniging Bergambacht verzorgt in september een korte presentatie tijdens de bijeenkomst van de Ned. Herv. Gem. in De Schakel t.g.v. de opening van het kerkelijk jaar.

Met ingang van dit nr.(34) wordt het verenigingsblad van de HVB samengesteld door Roel Botter. Bijdragen zijn van harte welkom en kunt u sturen naar redactiehvb@outlook.com

HISTORISCHE VERENIGING BERGAMBACHT

Verslag van de Algemene Ledenvergadering van 21 maart 2018.

1.Opening

De voorzitter opent de vergadering om 20.00 uur en heet de aanwezigen van harte welkom. Aanwezig zijn 20 leden en de bestuursleden Booij ter Haar, Aad van der Meijden en Dirk van der Wouden, de overige 3 bestuursleden waren om diverse redenen verhinderd.

2.Agenda

Op de agenda, zoals afgedrukt in het verenigingsblad van voorjaar 2018, zijn geen wijzigingen en/of aanvullingen.

3.Ingekomen stukken en mededelingen.

Er zijn geen ingekomen stukken en mededelingen, behoudens dat dhr. A. van der Meijden een toelichting geeft op de activiteiten van het SCHOK (overkoepelend orgaan van historische verenigingen en musea in de Krimpenerwaard).

4. Vaststelling van de notulen van de Algemene Ledenvergadering van 30 maart 2017.

De notulen worden goedgekeurd.

5. Activiteitenverslag 2017.

Voorzitter Booij ter Haar doet verslag van de activiteiten in 2017; voor details wordt naar de zomer editie 2018 van het verenigingsblad verwezen. Het aantal leden stabiliseert zich rond de 120. Benadrukt wordt dat de vereniging naarstig op zoek is naar een geschikte locatie voor het archief, wat zich tijdelijk nog bij aftredend bestuurslid Aad van der Meijden bevindt. Wij zijn nog steeds op zoek naar een webmaster. Ook voor de positie van zowel penningmeester als secretaris wordt uiterlijk per de jaarvergadering van 2019 vervanging gezocht. Het verenigingsblad is dit jaar weer 3 keer verschenen en tot slot dankt de voorzitter de adverteerders die het mede mogelijk gemaakt hebben het verenigingsblad uit te kunnen geven.

6. Financieel jaarverslag over het jaar 2017.

Penningmeester Dirk van der Wouden licht in het kort de financiële jaarstukken toe en doet tevens een oproep aan iedereen die lid is van de Rabobank mee te doen met de Rabobank Clubkas campagne en te stemmen op de Historische Vereniging Bergambacht .

7. Verslag kascommissie.

Mevr. van Eijk-Casteleijn en dhr. K. Both hebben de kascontrole uitgevoerd en in orde bevonden. Aan de penningmeester wordt décharge verleend en de voorzitter dankt de kascommissie voor de werkzaamheden en de verslaglegging.

8. Benoeming kascommissie.

Mevrouw van Eijk-Casteleijn treedt af, de heer K. Both wordt voorzitter, mevr. Verhoef is lid en dhr. Hagendoorn wordt benoemd als plaatsvervangend lid.

9. Begroting 2017-2018

De begroting wordt ongewijzigd goedgekeurd, waarbij rekening is gehouden met extra kosten i.v.m. verhuizing van het archief. In zijn toelichting noemt de penningmeester dat de het positieve resultaat van € 63,- aanzienlijk beter is dan het voor 2017 begrote tekort van € 534,-. Dit is vooral te danken aan de opbrengst van de Rabo Clubkas Campagne en de lagere kosten van lezingavonden, drukwerk en porti. De contributie voor 2019 blijft € 18,- per jaar.

10. Bestuursverkiezing.

Volgens het aftredingsschema is Erik Bodenstaff aftredend en stelt zich herkiesbaar. Aftredend en niet herkiesbaar is Aad van der Meijden. Het bestuur stelt voor om Roel Botter als nieuw bestuurslid te benoemen. Er hebben zich geen tegenkandidaten gemeld en Erik en Roel worden bij acclamatie herkozen respectievelijk benoemd.

11. Afscheid Aad van der Meijden als redacteur en bestuurslid

Aad van der Meijden is als mede oprichter en bestuurslid al sinds 2006 actief betrokken bij de vereniging. De voorzitter bedankt Aad voor zijn inspanningen, in het bijzonder voor de vele jaren als redacteur van ons verenigingsblad en als beheerder van het archief. De bloemen zijn na de vergadering aan Aad overhandigd.

12.Rondvraag

Opmerking om de namen van de auteurs in het verenigingsblad te vermelden bij het betreffende stuk en niet alleen in het bericht van de redactie.

Roel Botter doet de suggestie om informatie te verzamelen over markante Bergambachtenaren, zodat hierover in het verenigingsblad verslag gedaan kan worden. Hij zoekt informatie over Pieter van Zwienen.

Mevr. van den Heuvel-de Groot heeft aangegeven dat de bus, die op 9 mei 2018 een bezoek brengt aan de stoomtram Enkhuizen-Hoorn, vol is. Degenen die op eigen gelegenheid gaan dienen er rekening mee te houden dat dit een enkele reis is en dat je in Hoorn zelf voor vervoer terug moet zorgen.

14.Sluiting

Omstreeks 20.45 sluit de voorzitter de vergadering en dankt de leden voor hun komst en inbreng. Na dit formele deel wordt het programma voortgezet met een presentatie van Jannie Bogaardt en Stella Speksnijder met humoristische verhalen in streekdialekt wat afgesloten werd met een quiz waarvan Klaas Both na een spannende strijd de winnaar werd.

Aanvulling op het artikel over de bakkers in Bergambacht in het recente voorjaarsnummer. (bijdrage van Peter Sluisman)

Zowel bakker Blanken als bakker Casteleijn bakken sinds jaar en dag zogenaamde spinwijven. Een soort plat krentenbrood dat alleen op 5 december te verkrijgen is en je eigenlijk warm met wat roomboter moet eten. Nergens in Nederland wordt dit (feest) brood gebakken alleen in Bergambacht. Of de andere genoemde bakkers in het vorige artikel dit ook bakten is mij niet bekend. De traditie van het bakken van spinwijven op 5 december gebeurt al erg lang. Waar deze gewoonte /traditie vandaan komt is niet helemaal te achterhalen. In een artikel van A.M.M. van der Wouden las ik een mogelijke verklaring.

De planken bij de twee bakkers tonen een staande vrouw met een wiel voor haar en een staf in haar hand, van werkelijk spinnen is niets te zien. Spinnen gebeurt ook zittend en niet staand. De oorsprong moet dus kennelijk ergens anders gezocht worden. De kerk van Bergambacht was gewijd aan Sint Laurentius. Op zijn naamdag, 10 augustus zal een ommegang zijn gehouden en daarna zal er feest gevierd zijn. Laurentius is in 258 gefolterd en verbrand op een rooster. Zijn attribuut is dan ook een rooster. Dat men dan feestkoeken at met zijn afbeelding is niet onwaarschijnlijk. Eenmaal bestaande gewoonten en gebruiken hebben een taai leven. Tot ruim 110 jaar geleden werd in Bergambacht op zijn naamdag de kermis gevierd. (350 jaar na de reformatie). De laatste kermis was in 1907(red). In de loop van de tijd versleten de planken en moesten er nieuwe gesneden worden. Zeker na de reformatie was het afbeelden van een Rooms-Katholieke heilige geen goede optie. De heilige werd een beetje anders afgebeeld en een paar planken later lijkt het meer op een vrouw met een soort spinnewiel inplaats van een rooster voor

haar buik en spreekt men over spinwif. Op den duur werd het luxe brood alleen nog gegeten op de naamdag van de enige heilige die de hervorming wel heeft overleefd „ Sinterklaas” Of het werkelijk zo gegaan is zullen we nooit zeker weten, maar dat spinwifven alleen in Bergambacht voorkomen is wel bijzonder.

In flessen of los getapt.

De Bergambachtse melkboeren (door Roel Botter)

Van de neringdoenden die in elke dorpsgemeenschap voor de primaire levensbehoeften zorgden, hebben we de slaggers en bakkers al voorbij zien komen. Het ligt dus voor de hand dat ook de melkboeren acte de présence geven. Velen zullen zich nog herinneren dat de melk in flessen met een aluminium dop werd geleverd. Die met een rode dop bevatte karnemelk, op de gewone melk zat een blauwe en de dop op een yoghurtfles was groen. Wilde je direct uit de fles drinken dan drukte je met je vingernagel twee gaatjes tegenover elkaar in de dop en je zette de fles aan je mond, simpel. Vóór de flessenmelk was er de losse melk die door de melkboeren dagelijks huis aan huis werd uitgevent. Op hun kar stond een melkbus en daar werd met een litermaat uit getapt en in pannen, kannen of wat er ook maar door de klant beschikbaar werd gesteld, overgegoten.

Vermeldde ik eerder al dat zich in ons dorp destijds vier slaggers en zeven bakkers probeerden staande te houden, er waren ook vier melkboeren. In de Hoofdstraat, zo ongeveer op de plaats waar nu modewinkel Flirt is gevestigd, was de zaak van Teus en Alie Vermaat. Ik vermeld Alie er nadrukkelijk bij, want zij was voor veel kinderen ‘tante Alie.’ Zij dreven er al een echte winkel met zuivel en ‘fijne vleeswaren.’ Voor de oorlog reed melkboer

Piet Slingerland met zijn hondenkar door het dorp. Hij woonde naast wat nu de Plus supermarkt is, maar van hem weet ik verder niets. Aan het eind van de Dijklaan in Bergstoep, aan de voet van de dijk had Freek den Ouden zijn melkzaak in het pand dat later Het Bergstoepse Winkeltje van Jan de Hoop werd.

Freek den Ouden in de Hoofdstraat

We zagen Freek wel eens voorbij komen op de Dijklaan, wanneer hij onderweg was naar zijn klanten die overal verspreid over het dorp woonden. De sanering, waarbij ieder zijn eigen melkwijk kreeg, kwam pas later. De enige herinnering die ik aan hem heb is dat hij in een kakikleurig jasje langs de deur ging. 's Winters zal dat ongetwijfeld een andere outfit geweest zijn. Freek was een verwoed danser. Zijn bijnaam was dan ook Freek de Walser.

Dan was er Wijnand de Langen. Hij had de bijnaam Iwan de Verschrikkelijke. Blijkbaar was hij een wild type, anders kan ik die naam niet verklaren. Hij reed als een van de eersten in Bergambacht op een scooter, wat hem bijna fataal werd toen hij op de N210 ter hoogte van het gebouw van de Duinwaterleiding een ernstig ongeluk kreeg. Het 'wilde' was er daarna wel vanaf. Hij verhuisde van de hoek van de Parallelweg en de Schoolstraat, waar hij zijn zaak dreef en inmiddels getrouwd, naar het pand op de hoek van de Badhuisstraat en de Prinses Julianastraat. Dat winkeltje werd voor de schoolkinderen een snoepwalhalla, waar voor luttele bedragen, spekkies, trekdrops en kauwgum met plaatjes van Roy Rogers en Doris Day en hoe die andere sterren ook allemaal heetten, konden worden gekocht. Het winkeltje kreeg nog twee keer een andere bestemming en staat er nu wat leeg en verloren bij gedurende het sloopgeweld in de aangrenzende straten, maar wellicht krijgt het weer een goede bestemming na de bouw van de nieuwe woningen.

Woonhuis melkboer Potuyt aan de Kadijkselaan

In de bocht van de Kadijkselaan woonde melkboer Potuyt. Een winkel was er niet. Wellicht dat er vanuit hun woning nering werd bedreven, maar daar ben ik niet zeker van. Potuyt was een opmerkelijke verschijning. Hij was klein van stuk, had wat krommige benen en bewoog zich met voor zijn doen grote stappen op klompen voort. Aan zijn neus hing nogal eens een druppel wat er toe leidde dat ik me soms afvroeg hoe dat ging als die druppel er af viel wanneer hij een pan of kan getapte melk waar geen deksel op zat voor zich uit droeg. Het verhaal ging dat hij ooit een pannetje melk aan de deur afleverde waarin een spinnetje dreef. Toen de klant er een opmerking over maakte deed hij niet moeilijk. Hij viste het spinnetje uit de melk met de woorden: “Ach vrouwtje, er is niet mee geknoeid hoor” waarna zij verbluft de melk aanpakte.

Er is nog een aardig verhaal over de interactie tussen melkboer en klant. Kees Deelen, die zijn melkzaak later over deed aan Teus en Alie Vermaat - Alie was de dochter van Kees- had een klant die vaak zeurde over de hoeveelheid geleverde melk. Ze dacht voortdurend dat ze te weinig kreeg en zei dat ook. Het was een vrouw die er op stond met ‘mevrouw’ te worden aangesproken, want ze was zich zeer bewust van haar status binnen de dorpsgemeenschap. Op een dag was het weer zover en trok ze de geleverde hoeveelheid openlijk in twijfel. Daarop werd Kees zo kwaad en was hij het zo zat dat hij bij het overhandigen van de volle pan een klap tegen de bodem gaf zodat ze een volle plens over zich heen kreeg, waarna hij grauwde: “zoek maar een andere melkboer.” Het kwam niet meer goed tussen die twee.

Herinneringen Afl. 2 (door Roel Botter)

Het zwembad

De tijden veranderden. De Bergstoepse feesten doofden uit, de tv verscheen in steeds meer woonkamers. Op boerderij Het Slot werden de paarden vervangen door een trekker. Met de volgeladen kaasbrik naar Gouda rijden werd allang niet meer gedaan. Er werd alleen nog melk geproduceerd. De bussen stonden nog wel langs de weg om door de melkrijder te worden opgehaald. Later kwam de koeltank, maar toen was Daan den Hoed, de laatste Slotboer al naar Friesland vertrokken. In de weilanden stonden melkmachines. Koeien werden niet meer 'opgekeerd' waarna ze met een kluister om de achterpoten door de melker, gezeten op zijn melkblok werden gemolken. Ze kwamen uit eigener beweging naar het apparaat. Het was nog wel zo dat bij de meeste boeren, de koeien in het vroege voorjaar kalfden. Dan was er biest, veel biest, we aten het soms dagen achtereen. Het was een welkome aanvulling op de in die tijd eenvoudige maaltijden. De arbeiders van de timmerfabrieken begonnen op Solexen en Berini's naar het werk te komen. Op zomerdagen fietsten we met een zwembroek opgerold in een handdoek onder de snelbinders naar het zwembad aan de dijk. Daar zwaaide badmeester Peter van den Berg de scepter. In de winter was hij stratenmaker in dienst van de gemeente. Ik vond het vreemd toen ik hem de eerste keer zo zag, de badmeester, toch een autoriteit, 's zomers in een witte uitmonstering en dan, wanneer het zwembad gesloten was, plotseling over straat kruipend op kniebeschermers om klinkers te leggen. Het zwembad lag buitendijks, ingeklemd tussen de grasdrogerij van Schouten en een loods van timmerfabriek De Concurrent. Het water waarin we zwommen werd bij eb via een duiker geloosd op

Het zwembad aan de Lekdijk in de jaren 50

de Lek en bij opkomend tij liet men de modderput weer vollopen. Want een modderput was het. De controle van de waterkwaliteit bestond uit het meten van de temperatuur die met een krijtje op een bord werd geschreven dat aan een kleedruimte hing, hoewel de term 'hok' beter paste. Maar we wisten niet beter, speelden met een zakmes 'landverovertje' in het zand en voetbalden met het kleedhok van BZC als doel.

Het water van de Lek was als een thermometer. Naarmate de welvaart groeide nam de vervuiling meer dan evenredig toe. De rivier was een open riool geworden waar de industrie in het stroomgebied naar hartenlust op loosde. Op de zandstrandjes spoelden klodders vettigheid aan, soms schuimde het water en dat werd niet door de wind veroorzaakt. De bewustwording groeide dat het zo niet verder kon, maar er gingen nog jaren

voorbij voordat de omslag in denken over het milieu resultaten opleverde. Het zwembad werd gesloten, niet vanwege de vervuiling, hoewel je soms met een algensnor uit het water kwam, maar omdat de eigenaar van de grond er een andere bestemming voor had. Het had al veel eerder moeten gebeuren. Er beantwoordde niets aan de criteria van hygiëne en veiligheid. Die vervuiling kwam later alsnog, zij het tijdelijk. We schrijven 1969. Het terrein lag al jaren braak en werd nu volgegooid met industrieel afval. Men dacht er toen blijkbaar anders over dan tegenwoordig. Maar de bewoners en het waterleidingbedrijf kwamen in opstand. Het zou er stinken en er waren ratten gesignaleerd, het terrein lag in een waterwingebied en dus was de volksgezondheid in gevaar. Die ratten zagen we overigens al lopen toen we er nog zwommen. Burgemeester en wethouders bleken verdeeld. Burgemeester Diepenhorst was tegen de vuilstort, de beide wethouders waren voor.

Wethouder Jan Rooker verwoordde het zo: "Wanneer je het storten maar goed onder controle houdt en het tijdig afdekt, is er geen vuiltje aan de lucht." Milieu was toen nog niet zo'n issue als tegenwoordig, zo lijkt het. Talloze poldersloten zijn in die tijd met dubieus afval gedempt. De gemeente had jarenlang haar vuil gestort op een weiland en in de sloten ernaast in de Benedenberg. Het gifschandaal in Lekkerkerk zou pas tien jaar later aan het licht komen. De meerderheid van de raad stemde in en het storten nam een aanvang. Toch liep het anders. Nadat Gedeputeerde Staten na protesten van bewoners en Waterleidingbedrijf De Vijf Gemeenten de opdracht hadden gegeven tot verwijdering van het vuil, werd door het Lekkerkerkse bedrijf Verbekom tot aan de Raad van State geprocedeerd, maar uiteindelijk moest het terrein in de oorspronkelijke staat worden teruggebracht. Verbekom en

de firma Schouten draaiden op voor de kosten: honderdduizend gulden.

Aan de Dijklaan verscheen naast de watertoren een nieuw openluchtbad. In januari 1962 ging de kogel door de kerk bij de gemeenteraad. Er was wat gesteggel over het al dan niet openstellen op zondag, wat voor de SGP een breekpunt was en er toe leidde dat deze partij als enige tegen stemde. Maar het zwembad kwam er. Inmiddels is het al weer verdwenen en wordt er nu in het overdekte De Hofstee gezwommen.

De weegbrug

Aan de haven, of beter gezegd; het haventje, stond een weegbrug. Je reed er met je geladen vrachtwagen op en kwam nog eens terug nadat hij was gelost, simpel. Het verschil in gewicht was datgene wat je had vervoerd. Mijn vader maakte er gebruik van wanneer hij kolenstof naar een schip bracht. Aan boord waren twee broers; Hans en Kees Westerhof. Ze waren een bezienswaardigheid, Kees was dik, maar Hans was enorm. Ik had nog nooit zo'n buik gezien. Ze kwamen uit Hardinxveld-Giessendam en kochten kolenstof van kolenboeren. Restafval dat onstond bij het breken en uitzeven van antraciet. Het werd gestookt in elektriciteitscentrales. Ze waren in het zwart gekleed, wat onder de gegeven omstandigheden ook het meest voor de hand lag en droegen een pet waaronder een bolrond gezicht met felle ogen schuilging dat maar weinig contrasteerde met hun kleding, zo vuil waren ze. Hans had een hazenlip en een hoog stemmetje dat volstrekt dissoneerde met zijn omvang. Ik vond hem griezelig en bleef op eerbiedige afstand van hem. Hij beet een keer een stuk uit een appel, doopte hem daarna in het zwarte gruis en nam daarna weer een hap. "Kolenstof is hartstikke gezond" beweerde hij grijnzend toen hij mijn verbazing en ook

misschien wel afkeer zag. Wassen deden ze zich zelden, vertelde mijn vader. Ik geloofde hem direct. Ik vond het geschuif met de gewichten over een soort hangende lineaal in het waagmeestershuisje wel interessant. Waagmeester Van Buren schreef de uitkomsten op een formulier waarna hij een vergoeding voor zijn werk incasseerde. In 1961 was het echter 'einde verhaal.' De weegbrug was verouderd, vervanging kostte twintigduizend gulden en dat had de gemeente er niet voor over, temeer omdat de brug steeds minder gebruikt werd. Van Buren werd bedankt en per 1 december met eervol ontslag gestuurd.

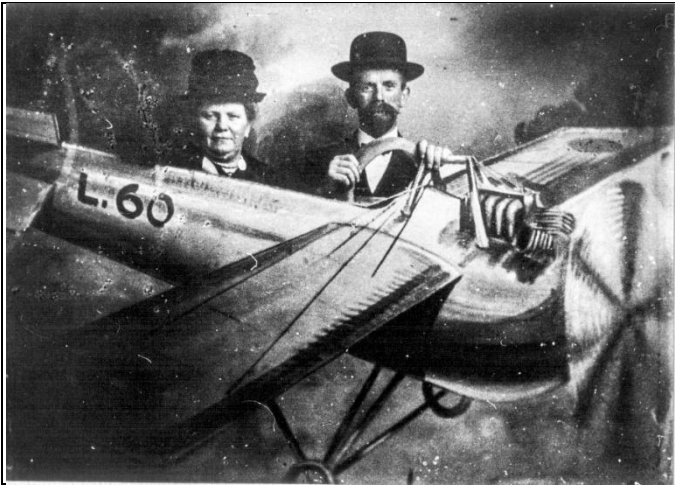
90 jaar geleden: Kermisopstand (door Roel Botter)

De Krimpenerwaardse dorpen zijn een oase van rust in een dynamische Randstad, zonder overigens saai of ingedut te zijn. Dat beeld wordt allerwegen gepromoot en gekoesterd en terecht. Hoewel het natuurlijk niet meer is zoals als vroeger, toen iedereen elkaar kende en men bijna alles van elkaar wist. Of je daar naar terug moet verlangen is de vraag. En die vraag stellen is hem eigenlijk ook beantwoorden. Toch was het in het begin van de 20^e eeuw, om precies te zijn in 1908, in het bedaaide Bergambacht een korte periode erg onrustig. Er moesten zelfs militairen aan te pas komen om de orde te handhaven. Hoe dat zo kwam? De oorzaak van al die heissa was het besluit van de toenmalige gemeenteraad om de kermis af te schaffen die sinds mensenheugenis werd gehouden op 10 augustus, de naamdag van de heilige Laurentius en naamgever van de grote kerk in het dorp. De kermis werd gehouden in de Raadhuisstraat en een deel van de Hoofdstraat. Er was een poppenkraam, de Kop van Jut,

koekkramen en een draaimolen die werd gedraaid door een paard op het terrein waar nu de gebouwen van de fa. Soet staan. In het licht van de huidige tijd bezien, een onschuldig vermaak. Er zal natuurlijk ook wel het nodige aan sterke drank zijn geschonken. En hoewel de kermis al gedurende decennia werd gehouden, waren er veel inwoners die het maar niets vonden. Met name vanuit kerkelijke groeperingen waren er ernstige bezwaren tegen dit ‘wereldse’ tijdverdrijf. Reeds in 1898 richtten de kerkbesturen van de (toenmalige) Nederduits Hervormde Gemeente en van de Gereformeerde Kerk zich tot het gemeentebestuur met het verzoek tot afschaffing van de kermis. Echter zonder resultaat. In de daaropvolgende jaren werd dit verzoek door de eerstgenoemde kerk nog diverse malen herhaald, zonder succes. Totdat in 1908, toen de gemeenteraad een andere samenstelling had, nogmaals een gezamenlijk verzoek tot afschaffing werd gedaan. Dit, “omdat de kermis in de gemeente aanleiding geeft tot groote uitspatting en bestialiteit, tot ontheiliging van de naam Gods, openbare dronkenschap en zonde op het gebied van het geslachtsleven,” aldus het verzoekschrift.

In de de gemeenteraad van 16 mei 1908 kwam een en ander weer aan de orde. In de notulen is het nogal zwakke verweer van burgemeester J.J.A. Uilkens als volgt weergegeven: “Er zijn toch wel enige argumenten vóór handhaving van de kermis te noemen, hoewel hij zicht volgens zijn eigen zeggen op een volkomen onzijdig standpunt plaatst.” Vervolgens stelde hij “dat de huizen ter gelegenheid van de kermis een verfje kregen en de kinderen een nieuw kledingstuk, wat het aanzien van de plaats en de neringdoenden ten goede kwam.” Er werd over de zaak gestemd. De stemmers die zich vóór afschafing sterk hadden gemaakt, de heren Evert.Langerak, Adriaan van der Straaten en Simon van

den Oever, kregen de steun van Joh. van der Hee, C. Voorsluys en G. Rooker en daarmee was de uitslag zes tegen vijf en werd besloten tot afschaffing van de kermis. Het bleek het einde van een tijdperk en tegelijk het begin van een periode die welhaast leek uit te groeien tot een ware revolte.

De beruchte Piet de Bruijn , alias Reus, met zijn vrouw Sien Knoop.

De rapen waren bij een deel van de bevolking gaar. In het dorp gebeurde vervolgens van alles, vooral in de avond- en nachtelijke uren. Er was een man met de bijnaam 'Reus' juist omdat hij nogal klein was. Die man, Piet de Bruijn, vormde met zijn broers een onverschrokken club. Ze deinsden niet snel voor iets terug. In een strenge winter schaatsten ze naar Rotterdam, lieten zich daar op de foto zetten en schaatsten weer terug naar Bergambacht. Bewezen is het nooit, maar het verhaal wil dat Reus de

aanstichter was tot wraakacties tegen de raadsleden die voor de afschaffing hadden gestemd. Het begon met het ingooien van de ramen. Weer wat later moesten de lampen van de straatverlichting er aan geloven. Ze werden overdag weliswaar weer gerepareerd, maar 's avonds sneuvelden ze vaak weer. In 1909 betaalde de gemeente aan schilder Andeweg 15,50 gulden voor de herstelwerkzaamheden. Het werd steeds driester. Op een nacht werden de woningen van Van den Oever, Van der Straaten en Langerak onder de teer gesmeerd. Waren de kapotte ramen en straatlantaarns nog redelijk vlot te vervangen, het verwijderen van de laag teer was van een andere orde. Bij Evert Langerak werd een stuk muur van zijn nog nieuwe huis weggebroken en vervangen. Bij Van der Straaten en Van den Oever werden de gevels zo goed mogelijk schoongemaakt, maar bij de laatste lukte dat niet goed. Tot in de jaren tachtig waren de sporen van die roerige tijd nog zichtbaar. Pas nadat de familie Soet het huis volledig renoveerde zijn ze gewist.

Het bleef echter niet bij die teerkwasterij. Uiteindelijk overspeelden Reus en zijn vazallen hun hand toen ze de boerderij van G. Rook en in Zuidbroek in brand staken. De ene Bergambachtse veldwachter was niet in staat om aan deze opstand het hoofd te bieden. Daarom trok burgemeester Uilkens naar Gouda om de hulp van politie en militairen in te roepen. Die kwam er. Er werd in de donkere uren door het dorp gepatrouilleerd en er werd een avondklok ingesteld. Niemand mocht zich na een bepaalde tijd op straat begeven. Het werkte, de rust keerde weer. Het was voor de gemeente nog een aardige kostenpost. Op 27 januari 1909 stelde de raad 288,31 gulden beschikbaar voor gratificaties aan politie en militairen. De agenten kregen een gulden per man per actie en 0,50 gulden voor het

gebruik van hun eigen rijwiel. De onderofficieren- verschil moest er natuurlijk zijn- kregen tien gulden. Uiteindelijk werd er iemand gearresteerd waarvan de meesten overtuigd waren dat hij onschuldig was. Het was een publiek geheim dat Reus achter de vernielingen stak . Maar de arrestant had zijn reputatie tegen. Hij had al vaak in het cachot gezeten en dat was blijkbaar voldoende om hem te verdenken en te veroordelen. Reus bleef op vrije voeten. De onschuldige veroordeelde man had gedurende zijn gevangenschap al duidelijk gemaakt “dat hij wel wist voor wie hij in het gevang zat en zou hem na zijn vrijlating wel weten te vinden.” Het is niet zover gekomen. Reus voelde de grond onder zijn voeten te heet worden en vertrok naar Amerika met zijn vrouw Sien Knoop. Zowel Reus als de kermis zijn nooit meer teruggekomen in Bergambacht.

De smederij aan de Kerksingel (door Roel Botter)

Rond de dorpen in de Krimpenerwaard onstonden zo rond de jaren tachtig van de vorige eeuw de eerste grootschalige industrieterreinen. Ook in Bergambacht was dat het geval. Alleen de timmerfabrieken bevonden zich al eerder merendeels buiten de dorpskern, hoewel ze vrijwel allemaal in of vlakbij het dorp waren ontstaan. In het van oorsprong agrarische Bergambacht nam nijverheid geen grote plaats in. Kleermakers, schoenmakers, wagenmakers, mandenmakers, smederijen, wellicht een klompenmaker, een paar ‘timmerwinkels, zoals dat toen heette en wat later de timmerfabrieken, dan had je het zo ongeveer wel gehad tot de jaren vijftig. Over een van die smederijen wil ik het dit keer hebben. Hij stond op de hoek van de Kerksingel en het Schepenstraatje. Het pand staat er overigens nog steeds, maar is

nauwelijks nog herkenbaar als voormalige smederij. In de loop van dit artikel zal duidelijk worden hoe dat is gekomen. Maar nu al zeg ik: Dit had nooit mogen gebeuren.

Het moet kort voor de oorlog zijn geweest dat Jan van Eijk, die in 1930 de smederij van Piet van Lit aan de Hoofdstraat had overgenomen, ook die van Jan Pols aan de Kerksingel kocht. Het juiste jaar is mij helaas niet bekend. Jan Pols had geen nakomelingen en was de laatste van de familie die dus met hem was uitgestorven. In de historie van de smederij wordt de familie Pols in 1804 voor het eerst genoemd. Op de rekeningen van de Binnenlandse Omslag van dat jaar staan de smidsuitgaven op naam van “de erve Dirk van Waay en Dirk Pols.” De geschiedenis gaat echter veel verder terug. Maar dan moeten we eerst even naar 1966. In dat jaar werd namelijk de voorpui van de smederij in zijn geheel uit de gevel genomen en geschonken aan de Rijksdienst voor Monumentenzorg in ruil voor een vergunning tot sloop. Die pui omvatte een deur met er boven een deurkalf

met afbeelding en een aantal ramen met glasroeden. De kunstig uitgesneden afbeelding in het deurkalf draagt het jaartal 1670 en toont een smidse in bedrijf, waarop is te zien hoe de smid en zijn knecht het ijzer bewerken, bijgestaan door een hulpje die aan een blaasbalg trekt.

Gevelsteen in het deurkalf

Het onderste gedeelte van de gevel dateert dus in ieder geval uit dat jaar. Maar op deze plaats heeft al veel eerder een smederij gestaan. Langer dan driehonderd jaar geleden dus.

In een verklaring, opgesteld door Jacob Hendricxs Davidt, Jan Goverts Welle en Adriaan Corn. Bos, resp. Schout, Secretaris en Bode van 's Heeraartsberg en Bergambacht, staat, dat zij op 14 juli van het jaar 1648 zijn geweest “in de huysing van Dammis Dircks de smit, wonend te Bergambagt achter de kerck, alwaer sy in de camer van selfde huysinge hebben gesien de glasen in de voorschreven camer ende hebben bevonden dat aldaar in een glas stond geschreven de navolgende woorden: Jonckheer Willem van

Suylen ende van Nyenvelt, heer tot Bergambagt. Anno 1591. Om welke reden die verklaring is afgelegd is niet bekend. Maar men kan hier echter uit opmaken dat de smederij er waarschijnlijk al was in 1591.

De eigenaar was in 1648 dus Dammis Dircks. Zijn zoon Abram Dammisse moet hem al snel zijn opgevolgd, want in de lijst van de brandschouw van 1653 is de naam van Dammis Dircks veranderd in Abram Dammisse. In die lijst stonden de namen van de gezinnen die onder de verplichting vielen op te komen bij brand met vermelding van het brandgereedschap dat ze te allen tijde gereed moesten hebben staan. Dat één enkele vonk soms aanleiding kan geven tot een grote brand weten we uit de recente historie toen in 1921 een groot deel van de Voorstraat en de Meent afbrandde. Maar ook Abram de smid zal dit ondervonden hebben, dat kunnen we gerust aannemen. In de rekeningenboeken van de Binnenlandse Omslag van 's Heeraartsberg en Bergambacht staan namelijk "Aentyckeningen van de lasten die door de verdestrueringh (verwoesting) van de brant zijn vervallen in de jare 1669." Deze lasten betreffen de opbouw van de school en de pastorie, welke toen "achter de kerk" stonden op de plaats waar nu het benzinstation van Botter is. Naast de school stond het huisje van Wiggert Pieterse. De smederij die hier weer naast stond zal toen zeker ook afgebrand zijn, of misschien wel de oorzaak van de brand geweest zijn.

Hoe groot de omvang van de brand geweest is is niet bekend. Alleen de uitgaven betreffende de pastorie en de school zijn vermeld daar deze uit de gemeentekas werden betaald.

Na de brand werd de smederij herbouwd. Als herinnering aan het bouwjaar zal de smid het deurekalf hebben laten maken waarop een smederij in vol bedrijf is afgebeeld met ook het jaartal 1670. Daarnaast zien we ook een “aembeelt, schroeffijsser, blaespijp en slijpsteen.” Abram Damisse overleed tien jaar later zonder mannelijke opvolger. Zijn zoon Dammis is waarschijnlijk jong gestorven. Zijn weduwe, Ariaentje Gerrits zette de zaak voort met haar schoonzoon Jan Elderts Stolwijck (ook wel Stolker genoemd). Hij werd reeds in het jaar 1687 als zelfstandige smid genoemd. Jan Elderts was in 1685 getrouwd met Cornelia Abrams, de oudste dochter van Abram Damisse. In 1696 heeft Ariaentje Gerrits de smederij aan Jan Elderts en Reynier Simonsz van Meyeren verkocht voor de som van F800,- In de koopakte staat omtrent de ligging van de smederij: “staende opt dorp in de Voorstraet, streckende van de kerckmuur tot achter op de wetering, belent ten oosten de Schepenstraet ende ten westen Wiggert Pieters.”

Jan Eldert had vier dochters en geen zoons. Op 7 november 1729 verkocht zijn weduwe Cornelia Abrams de smederij aan haar schoonzoon Abram Dirkse van Waay voor dezelfde prijs als waarvoor haar man destijds de boel had gekocht. Abram van Waay was op 29 maart 1722 in Bergambacht getrouwd met Ariaentje Janse Stolwijck. Hieruit werd op 27 december van dat jaar een zoon Dirk geboren, die na de dood van zijn vader in 1737 het bedrijf voortzette terwijl zijn moeder nog enige tijd eigenaresse bleef. Dirk bleef tot op hoge leeftijd als smid werken, waarschijnlijk ook omdat hij geen opvolger had. Eén van zijn beide dochters, Cornelia van Waay trouwde met Jan Pols, de schoolmeester van Bergambacht. En hiermee komt de familie in beeld die tot in het begin van de 20e eeuw in de smederij heeft

gewoond en gewerkt. Een zoon van Cornelia en Jan, Dirk Pols heeft zijn grootvader eerst als knecht geholpen en is hem later als smid opgevolgd. Teruglezend zien we dat in het begin van de 20^e eeuw een eind kwam aan een lange familietraditie van negen generaties toen het bedrijf werd gekocht door Jan van Eijk. De smederij werd nog tot in de jaren vijftig gebruikt. Er werd gesmeed en er werden paarden beslagen. Achter de smederij woonde lange tijd het gezin van hun knecht Pauw Noomen en later Henk Pos. Na de uitbreiding van de werkplaats aan de Hoofdstraat werd de smederij aan de Kerksingel gesloten. De firma Huurman, het bedrijf dat de restauratie van de toren uitvoerde in de jaren zestig, had wel oog voor de pui met het deurkalf en slaagde er in het te verwerven in samenwerking met Monumentenzorg, in ruil voor een sloop- en verbouwvergunning voor de eigenaar van het pand. Gelukkig is de pui bewaard gebleven. Alleen jammer dat hij niet meer in Bergambacht valt te bewonderen. Hij bevindt zich nu in een huisje in Heenvliet.

De pui in Heenvliet

Aantekeningen van het gewone dagelijkse leven (deel 8)

(tekst integraal overgenomen uit de memoires van A den Ouden)

Naar school

In mijn tijd was er de verplichte vaccinatie tegen pokken. Dus naar de dokter, je arm ontbloten en dan kreeg je een viertal prikken. Je was er flink beroerd van. Enkele dagen later terug voor controle. Waren de plekken goed opgekomen dan mocht je naar school.

De eerste schooldag nam meestal een buurmeisje of –jongen je mee. Op naar de eerste klas. Je kreeg een bank toegewezen waar je samen in moest zitten. Wat je mee moest nemen was een sponzendoos met aan de ene kant een stukje spons en aan de andere zijde een stukje zeem, alsmede een griffeldoos met wat griffels erin. Daar moesten mooie punten aan zitten, want je moest mooi leren schrijven. In de gang waren de kapstokken voor de jassen en petten. De kapstokken waren genummerd. Iedereen liep op klompen. Je naam werd er in gemaakt met een brandijzer of een pook, om te voorkomen dat de klompen van eigenaar werden verwisseld. Nog even over de sponzendoos: Daarin zat een bruine boon of erwt. De scholen bestaan nog wel, maar de lei en griffeldoos en de sponzendoos zijn verleden tijd.

De boterhandel

Op woensdag gingen de handelaren de boer op met kruiwagen of schouw. Ieder had zijn eigen botervloten waarin de boter werd verpakt. De bekendste waren P.van Vliet, A.C.P. de Langen en Klaas Stuurman uit Ammerstol. Ieder had zijn eigen vervoerder naar de markt in Gouda. Daar werd dan weiboter verhandeld. Na de middag werden de botervloten weer thuisbezorgd en werd er afgerekend.. Grote bedragen waren het niet. Tevens werden nog verschillende boodschappen meegebracht. Maar het is allemaal verdwenen, net als de kaasbrikken en de varkensmarkt in Gouda.

De muziektenten

In veel gemeenten in de omtrek stond een muziektent. In de zomermaanden werden door muziek- en zangverenigingen concerten gegeven, meestal op zaterdagavond. Was het mooi weer dan stonden velen te luisteren. De muzikanten waren in gewone burgerkleding, net als de zangverenigingen. Door loten te verkopen werden de uitgaven in de hand gehouden. Het waren mooie avonden. Er waren niet zoveel ontspanningsavonden. Met wat olienoten en een ijsje was onze avond ook weer goed. De meeste muziektenten zijn afgebroken, of door de tand des tijds versleten.

Voorstraat met muziektent 1951

De sigarenmakers

Hier in Bergambacht waren er drie, te weten; Van Wijngaarden bij de Huisweg (nu Molenlaan red.). Op het dorp: Graafland. Zijn sigarenmakerij is nog een tijd gebruikt als wachtlokaal voor de luchtbescherming. Aan de Lekdijk West: D. Eikelboom. Allemaal kleine bedrijfjes. Die waren ook weer aan diverse voorschriften gebonden. Zo mocht je niet vanuit het huis de werkplaats in lopen. Dat moest gescheiden zijn. In Lekkerkerk bij Damsteegt, Schenk en nog enkele anderen werd “De Prins van Wales” verkocht: 10 sigaren voor een kwartje. In Streefkerk was de sigarenfabriek van Booy. Ook die is verdwenen.

